Амурова Яна Володимирівна, доктор філософії з психології, доцент кафедри психології діяльності в особливих умовах, Національний університет цивільного захисту України, Черкаси, Україна, amurova_yana@nuczu.edu.ua, https://orcid.org/0000-0002-3486-1138

Amurova Yana Volodymyrivna, PhD in Psychology, Associate Professor of the Department of Psychology of Activity in Special Conditions, National University of Civil Protection of Ukraine, Cherkasy, Ukraine, amurova_yana@nuczu.edu.ua, https://orcid.org/0000-0002-3486-1138

ПСИХОКОРЕКЦІЙНІ ЗАСОБИ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ ДСНС ДО КРИЗОВОЇ ІНТЕРВЕНЦІЇ

PSYCHOCORRECTIVE MEANS OF FORMING READINESS OF FUTURE PSYCHOLOGISTS OF THE STATE EMERGENCY SERVICE OF UKRAINE FOR CRISIS INTERVENTION

Анотація

У статті здійснено теоретичний аналіз і наукове обґрунтування психокорекційних засобів формування готовності майбутніх психологів ДСНС до здійснення кризової інтервенції. Актуальність дослідження зумовлена зростанням кількості кризових і надзвичайних ситуацій в умовах воєнного стану, що висуває підвищені вимоги до професійної та особистісної готовності психологів екстремального профілю діяльності. Наголошено, що ефективність кризової інтервенції значною мірою визначається не лише рівнем професійних знань і практичних умінь, а й сформованістю внутрішніх психологічних ресурсів, емоційної стійкості, здатності до саморегуляції та професійної рефлексії. У статті готовність

майбутніх психологів ДСНС до кризової інтервенції розглядається як інтегративне утворення, що включає когнітивний, емоційно-регулятивний, мотиваційний і діяльнісний компоненти. Обґрунтовано доцільність використання психокорекційних засобів у процесі професійної підготовки як ефективного інструменту формування зазначених компонентів готовності. Особливу увагу приділено можливостям групової психокорекційної роботи в системі підготовки майбутніх психологів ДСНС. Розкрито психокорекційний потенціал методу активного соціально-психологічного пізнання (АСПП) у формуванні готовності майбутніх психологів ДСНС до кризової інтервенції. Показано, що застосування методу АСПП сприяє глибинному пізнанню цілісної психіки особистості, інтеграції свідомих і несвідомих компонентів психічної діяльності, усвідомленню внутрішніх психологічних суперечностей і розвитку здатності до конструктивного реагування в емоційно напружених ситуаціях. Описано організаційні та методичні аспекти психокорекційної роботи, зокрема використання групової взаємодії, процесуальної психодіагностики, психомалюнків і рефлексивного аналізу. Зроблено висновок, що психокорекційні засоби, реалізовані в межах методу АСПП, є ефективним інструментом формування готовності майбутніх психологів ДСНС до кризової інтервенції, оскільки забезпечують поєднання професійного навчання з особистісним розвитком і підвищенням психологічної стійкості.

Ключові слова: психокорекція; кризова інтервенція; майбутні психологи ДСНС; групова психокорекція; активне соціально-психологічне пізнання (АСПП); професійна готовність; психологічна стійкість.

Abstract

The article provides a theoretical analysis and scientific justification of psychocorrective means for forming the readiness of future psychologists of the

State Emergency Service of Ukraine for crisis intervention. The relevance of the study is due to the increase in the number of crisis and emergency situations under martial law, which places increased demands on the professional and personal readiness of psychologists of extreme profile of activity. It is emphasized that the effectiveness of crisis intervention is largely determined not only by the level of professional knowledge and practical skills, but also by the formation of internal psychological resources, emotional stability, the ability to self-regulation and professional reflection. The article considers the readiness of future psychologists of the State Emergency Service for crisis intervention as an integrative formation that includes cognitive, emotional-regulatory, motivational, and activity components. The feasibility of using psychocorrectional means in the process of professional training as an effective tool for forming the specified components of readiness is substantiated. Particular attention is paid to the possibilities of group psychocorrectional work in the system of training future psychologists of the State Emergency Service. The psychocorrectional potential of the Active Socio-Psychological Cognition (ASPC) in forming the readiness of future psychologists of the State Emergency Service for crisis intervention is revealed. It has been shown that the use of the ASPC method contributes to a deep understanding of the holistic psyche of the individual, the integration of conscious and unconscious components of mental activity, the awareness of internal psychological contradictions, and the development of the ability to respond constructively in emotionally tense situations. The organizational and methodological aspects of psychocorrectional work are described, in particular the use of group interaction, procedural psychodiagnostics, psychographics, and reflective analysis. It was concluded that psychocorrectional means implemented within the framework of the ASPC method are an effective tool for forming the readiness of future psychologists of the State Emergency Service for crisis intervention, as they

provide a combination of professional training with personal development and increased psychological resilience.

Keywords: psychocorrection; crisis intervention, future psychologists of the SES of Ukraine; group psychocorrection; active socio-psychological cognition (ASPC); professional readiness; psychological resilience.

Постановка проблеми. На сучасному етапі державотворення українське суспільство зіткнулося із серйозними викликами, зумовленими військовою агресією та повномасштабною війною росії проти України. Велика кількість осіб переживає тривожні розлади та кризові стани, тому професія психолога, яка передбачає надання психологічної допомоги та сприяння ментальному здоров'ю особистості, стала ще більш значущою для суспільства. Професійна діяльність психолога ДСНС здійснюється в умовах підвищеного ризику, часової обмеженості, емоційної насиченості та взаємодії з особами, які перебувають у стані гострої психологічної кризи, що зумовлює необхідність високого рівня психологічної та професійної готовності фахівця.

Перспективним напрямом професійної підготовки майбутніх психологів ДСНС є використання психокорекційних засобів, спрямованих на формування особистісної готовності до діяльності в умовах підвищеної психологічної напруженості. Психокорекція в системі професійної підготовки психологів виступає як ефективний інструмент розвитку емоційної стійкості, емпатійності, соціальної чутливості, толерантності до невизначеності та здатності до подолання стресових і кризових ситуацій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасних психологічних дослідженнях психокорекція розглядається як важливий напрям професійного впливу, спрямований на цілеспрямовану зміну та оптимізацію психічних станів, особистісних властивостей і поведінкових реакцій

суб'єкта. Психокорекційні засоби визначаються як система методів, прийомів і форм роботи, що забезпечують розвиток адаптивних ресурсів особистості, формування емоційної стійкості, здатності до саморегуляції та конструктивного реагування в ситуаціях підвищеного психоемоційного навантаження.

У дослідженні Я. Амурової та Л. Галушко обґрунтовано положення про особистісну психокорекцію як необхідну передумову успішної професійної діяльності майбутніх психологів ДСНС. Автори наголошують, що ефективність професійної підготовки психологів екстремального профілю визначається не лише рівнем сформованості професійних знань і навичок, а й розвитком особистісної готовності до діяльності в умовах підвищеного психоемоційного навантаження. Особистісна психокорекція, за висновками дослідників, сприяє формуванню емоційної стійкості, здатності до саморегуляції, рефлексивності та усвідомлення власних психологічних ресурсів, що є ключовими чинниками ефективної професійної взаємодії в кризових ситуаціях. Зазначені положення підтверджують доцільність цілеспрямованого використання психокорекційних засобів у процесі професійної підготовки майбутніх психологів ДСНС та визначають перспективність подальших досліджень у цьому напрямі [1].

Одним з авторів концепції «компетентнісного підходу» у кризовому консультуванні є Дж. Крисп, який розглядає компетентність у роботі з кризовими ситуаціями як інтеграцію знань, вмінь та особистісних якостей, необхідних для ефективного вирішення проблем [8]. Автор охоплює основи ситуаційних криз та криз розвитку, як вони виникають, та як людина може з ними впоратися, обговорює традиційні моделі консультування, які пов'язані з кризовим втручанням, і показує, як вони включені до моделі кризового втручання.

Р. Томпсон розглядає компетентність у роботі з кризовими ситуаціями як сукупність знань, навичок та особистісних якостей, що дають змогу працювати з людьми в стані стресу [8]. Науковиця М. Ковальова [3] до факторів готовності студентів-психологів до кризових втручань відносить підвищення рівня самосвідомості та саморегуляції, розвиток креативності та інноваційних підходів, підвищення рівня професійної компетентності та знання сучасних методик роботи з людьми в кризових ситуаціях.

Значна частина наукових публікацій присвячена застосуванню психокорекції в роботі з особами, які перебувають у кризових, травматичних або посттравматичних станах. Дослідники підкреслюють ефективність психокорекційних методів у зниженні рівня тривожності, напруження, дезадаптивних реакцій, а також у відновленні внутрішньої рівноваги та ресурсного стану особистості. У межах сучасних досліджень поступово формується підхід, відповідно до якого психокорекція розглядається не лише як форма допомоги клієнтам, а й як дієвий засіб професійного розвитку майбутніх фахівців психологічного профілю.

Метою статті є теоретичне обґрунтування ролі психокорекційних засобів у формуванні професійної готовності майбутніх психологів ДСНС до кризової інтервенції.

Виклад основного матеріалу. Аналіз наукової літератури щодо готовності майбутніх психологів ДСНС до кризових втручань засвідчив, що є розроблені концепції в контексті досліджуваної проблематики. Одним з теоретичних підходів є концепція «кризової готовності», яка включає в себе знання, навички і вміння, необхідні для ефективної роботи з особами, що перебувають в кризових ситуаціях. Кризова готовність повинна включати в себе не лише знання психології, а й практичні навички роботи з кризовими ситуаціями, зокрема, вміння контролювати власні емоції, співчувати,

розвивати емпатію, фахово орієнтуватися в ситуації, які формуються у процесі групової психокорекції [5].

Методологічні принципи групової психокорекційної роботи забезпечують структуровану інтерактивну взаємодію, спрямовану на розвиток навичок саморегуляції, стресостійкості та усвідомленого реагування в емоційно значущих ситуаціях. У цьому контексті особливе значення має метод активного соціально-психологічного пізнання (АСПП), розроблений Т. Яценко, який орієнтований на глибинне пізнання цілісної психіки суб'єкта в процесі групової психокорекційної роботи. Застосування АСПП у підготовці майбутніх психологів ДСНС створює умови для формування їх особистісної готовності до кризової інтервенції шляхом усвідомлення внутрішніх психологічних детермінант професійної поведінки [6; 9].

Групова психокорекція за методом АСПП передбачає створення психологічно безпечного простору, у межах якого учасники мають змогу вільно виражати емоції, переживання та спонтанні реакції, що є особливо важливим у контексті підготовки до роботи з кризовими станами інших людей. Використання опосередкованих засобів глибинного пізнання, зокрема комплексу тематичних психомалюнків і репродукцій художніх творів, дозволяє актуалізувати несвідомі аспекти психіки, які визначають емоційні реакції, захисні механізми та стиль професійної взаємодії майбутнього психолога [4].

У психодинамічній парадигмі Т. Яценко групова психокорекційна робота ґрунтується на принципі процесуальної психодіагностики, що передбачає нерозривну єдність діагностики та корекції в межах єдиного інтегративного процесу. Такий підхід є особливо значущим для формування готовності до кризової інтервенції, оскільки дозволяє майбутнім психологам не лише усвідомити витоки власних емоційних реакцій, а й відпрацювати їх

корекцію у безпечному груповому середовищі з урахуванням зворотного зв'язку групи .

Центральним у методі АСПП є принцип цілісності психіки, що охоплює як свідомі, так і несвідомі її сфери. Усвідомлювані професійні установки та цінності майбутніх психологів розглядаються у взаємозв'язку з несвідомими тенденціями, які проявляються через символічні образи, невербальні реакції та спонтанні поведінкові акти у груповій взаємодії. Інтеграція цих рівнів забезпечує формування внутрішньої психологічної стійкості, необхідної для ефективного здійснення кризової інтервенції.

Застосування групової психокорекції за методом АСПП у процесі професійної підготовки майбутніх психологів ДСНС сприяє розвитку їх емоційної стабільності, підвищенню рівня стресостійкості, усвідомленості власних емоційних реакцій та здатності до адаптивної взаємодії в умовах професійної діяльності. Таким чином, метод АСПП виступає ефективним психокорекційним засобом формування готовності майбутніх психологів ДСНС до кризової інтервенції, поєднуючи діагностичний, корекційний і розвивальний компоненти в єдиному процесі професійного становлення [2].

Практична реалізація психокорекційних засобів формування готовності майбутніх психологів ДСНС до кризової інтервенції передбачає цілеспрямовану організацію психокорекційної роботи в межах освітнього процесу закладу вищої освіти [9]. Така робота має здійснюватися поетапно, з урахуванням специфіки професійної діяльності психологів ДСНС, рівня підготовленості здобувачів та особливостей їх особистісного розвитку.

На підготовчому етапі психокорекційної роботи доцільно здійснювати психоосвітню та діагностичну діяльність, спрямовану на актуалізацію у майбутніх психологів уявлень про кризову інтервенцію, професійні ризики та психологічні навантаження, пов'язані з діяльністю в екстремальних умовах. Важливим компонентом цього етапу є формування мотивації до

особистісного розвитку, усвідомлення значущості психокорекції як складової професійної підготовки, а також первинна діагностика емоційної стійкості, рівня саморегуляції та схильності до дезадаптивних реакцій.

Основний етап психокорекційної роботи передбачає впровадження групових психокорекційних форм, спрямованих на розвиток професійно важливих особистісних якостей і навичок, необхідних для здійснення кризової інтервенції. До таких форм належать тренінгові заняття, рольові та моделювальні вправи, аналіз професійно значущих ситуацій, групові дискусії, вправи на розвиток емпатії, соціальної чутливості та ефективної комунікації. Особлива увага приділяється формуванню навичок емоційної саморегуляції, усвідомлення власних емоційних реакцій і збереження професійної позиції в умовах інтенсивного емоційного впливу.

Важливим напрямом психокорекційної роботи є використання методів, спрямованих на опрацювання внутрішніх психологічних ресурсів майбутніх психологів, зокрема вправ на розвиток рефлексивності, тілесно-орієнтованих і релаксаційних технік, елементів арттерапії та методів самодопомоги, які створюють умови для безпечного переживання та усвідомлення складних емоційних станів.

На завершальному етапі психокорекційної роботи доцільно здійснювати узагальнення та рефлексивний аналіз набутих знань і досвіду, а також оцінювання змін у рівні готовності майбутніх психологів до кризової інтервенції. Рефлексивні обговорення, самооцінка професійної готовності та повторна психодіагностика сприяють усвідомленню особистісних і професійних змін, а також підвищують внутрішню готовність до застосування психокорекційних засобів у майбутній професійній діяльності.

Організація групової психокорекційної роботи з майбутніми психологами ДСНС з метою підготовки їх до здійснення кризової інтервенції передбачає використання комплексу структурованих психокорекційних

вправ, спрямованих на розвиток особистісної готовності, емоційної стійкості та професійно значущих умінь. Зазначені вправи доцільно інтегрувати в групові психокорекційні заняття, що забезпечує поєднання особистісного опрацювання з формуванням навичок професійної взаємодії.

З метою розвитку емоційної саморегуляції та стресостійкості ефективними є вправи, спрямовані на усвідомлення та регуляцію власних психоемоційних станів. До таких належать дихальні та тілесно-орієнтовані вправи, що дозволяють майбутнім психологам відпрацювати навички швидкої стабілізації емоційного стану в умовах підвищеного напруження. Використання елементів м'язової релаксації та фокусування уваги на тілесних відчуттях сприяє формуванню здатності до відновлення психоемоційної рівноваги, що є необхідною передумовою ефективного кризового втручання.

Важливе місце в психокорекційній роботі посідають вправи, спрямовані на розвиток емпатії та соціальної чутливості. До них належать парні та групові вправи, що моделюють ситуації емоційної підтримки, активного слухання та невербальної взаємодії. Аналіз емоційних станів іншого, відпрацювання навичок прийняття та толерантного ставлення до різних переживань дозволяють майбутнім психологам усвідомити межі власної емпатійності та сформувати здатність до ефективного психологічного контакту в кризових умовах.

З метою формування практичних умінь кризової інтервенції застосовуються рольові та моделювальні вправи, що відтворюють типові ситуації професійної діяльності психологів ДСНС. У цих вправах майбутні психологи відпрацьовують навички встановлення первинного контакту, стабілізації емоційного стану постраждалих, надання психологічної підтримки та моделювання кризової інтервенції. Подальший рефлексивний

аналіз виконаних вправ сприяє усвідомленню ефективності власних дій і корекції професійної поведінки.

У психокорекційній роботі використовуються вправи, що дозволяють опрацювати складні емоційні переживання, пов'язані з майбутньою професійною діяльністю. Застосування символічних образів, метафоричних завдань і творчих форм самовираження створює умови для безпечного усвідомлення внутрішніх переживань, зниження емоційної напруги та активізації внутрішніх ресурсів особистості.

Системне використання психокорекційних вправ у процесі професійної підготовки майбутніх психологів ДСНС забезпечує цілісний вплив на основні компоненти їх готовності до кризової інтервенції, сприяючи поєднанню розвитку професійних умінь із формуванням особистісної стійкості та психологічної зрілості.

Висновки. Формування готовності майбутніх психологів ДСНС до кризової інтервенції є складним багатовимірним процесом, який передбачає розвиток не лише професійних знань і практичних умінь, а й особистісних ресурсів, необхідних для ефективної діяльності в умовах підвищеного психоемоційного навантаження. Готовність до кризової інтервенції постає як інтегративне утворення, що включає когнітивний, емоційно-регулятивний, мотиваційний та діяльнісний компоненти.

Психокорекційні засоби відіграють провідну роль у формуванні готовності майбутніх психологів ДСНС до кризової інтервенції, оскільки забезпечують цілеспрямований вплив на всі структурні компоненти професійної готовності. Використання психокорекційних форм роботи у процесі професійної підготовки сприяє розвитку емоційної стійкості, навичок саморегуляції, емпатійності, соціальної чутливості, рефлексивності та здатності до ефективної комунікативної взаємодії в кризових ситуаціях. Організація психокорекційної роботи з майбутніми психологами ДСНС має

здійснюватися системно та поетапно, із поєднанням психоосвітніх, тренінгових, рефлексивних і проєктивних вправ, спрямованих на формування внутрішньої готовності до професійної діяльності в екстремальних умовах. Такий підхід дозволяє створити безпечний психологічний простір для опрацювання складних емоційних переживань і набуття досвіду конструктивної поведінки в кризових ситуаціях.

Практичне значення дослідження полягає в можливості використання описаних психокорекційних засобів і вправ у системі професійної підготовки майбутніх психологів ДСНС у закладах вищої освіти, а також у процесі підвищення кваліфікації фахівців психологічної служби. Перспективи подальших наукових розвідок убачаються в емпіричному вивченні ефективності запропонованих психокорекційних засобів та розробленні комплексних програм формування готовності психологів ДСНС до кризової інтервенції з урахуванням специфіки професійної діяльності.

Список використаних джерел

1. Амурова Я., Галушко Л. Особистісна психокорекція як необхідна передумова успішної професійної діяльності майбутніх психологів ДСНС України. *Проблеми екстремальної та кризової психології*. №. 9. 2025. С. 79-90.

2. Амурова Я. Фактори, які впливають на готовність майбутніх психологів ДСНС України до кризових втручань. мат. І Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю «PROКИЇВ». 2024. С. 497-500.

3. Ковальова М. І. Готовність майбутніх психологів до кризових втручань в освітньому процесі апробаційного закладу вищої освіти. *Молодий вчений*, 12 (4), 2020. С. 382-385.

4. Психоаналіз репродукцій художніх творів у підготовці психологів: навчальний посібник / Т. С. Яценко та ін. Дніпро, Київ, Інновація, 2018. 300 с.

5. Сірко Р. І. Професійна підготовка майбутніх психологів оперативно-рятувальної служби до діяльності в екстремальних умовах: монографія. Львів, «ГАЛИЧ-ПРЕС», 2017. 482 с.

6. Яценко Т. С. Теорія і практика групової психокорекції: Активне соціально-психологічне навчання : навчальний посібник. Київ : Вища школа, 2004. 679 с.

7. Coombs T., Holladay S. The Handbook of Crisis Communication: Second Edition. Wiley-Blackwell, 2022. 592 p.

8. James R. K. Crisis intervention. Handbook of clinical psychology: Applications and methods. American Psychological Association. 2016. P. 387-407.

9. Thompson R. Crisis Intervention and Crisis Management: Strategies That Work in Schools and Communities. New York. 2004. 320 p.

10. Yatsenko T., Halushko L., Ivashkevych E., Kulakova L. Dialogue in In-Depth Cognition of the Subject's Psyche: Functioning of Pragmatic Referent Statements. *Psycholinguistics*. 2022. 31(1). P. 187-232.

References

1. Amurova Ya., Halushko L. Osobystisna psykhokorektsiia yak neobkhidna peredumova uspishnoi profesiinoi diialnosti maibutnikh psykholohiv DSNS Ukrainy. Problemy ekstremalnoi ta kryzovoi psykholohii. №. 9. 2025. S. 79-90.

2. Amurova Ya. Faktory, yaki vplyvaiut na hotovnist maibutnikh psykholohiv DSNS Ukrainy do kryzovykh vtruchan. mat. I Vseukrainskoi naukovo-praktychnoi konferentsii z mizhnarodnoiu uchastiu «PROKYIV». 2024. S. 497-500.

3. Kovalova M. I. Hotovnist maibutnikh psykholohiv do kryzovykh vtruchan v osvitnomu protsesi aprobatsiinoho zakladu vyshchoi osvity. Molodyi vchenyi, 12 (4), 2020. S. 382-385.

4. Psykhoanaliz reproduktsii khudozhnikh tvoriv u pidhotovtsi psykholohiv: navchalnyi posibnyk / T. S. Yatsenko ta in. Dnipro, Kyiv, Innovatsiia, 2018. 300 s.

5. Sirko R. I. Profesiina pidhotovka maibutnikh psykholohiv operatyvno-riatuvalnoi sluzhby do diialnosti v ekstremalnykh umovakh: monohrafiia. Lviv, «HALYCh-PRES», 2017. 482 s.

6. Yatsenko T. S. Teoriia i praktyka hrupovoi psykhokorektsii: Aktyvne sotsialno-psykholohichne navchannia : navchalnyi posibnyk. Kyiv : Vyshcha shkola, 2004. 679 s.

7. Coombs T., Holladay S. The Handbook of Crisis Communication: Second Edition. Wiley-Blackwell, 2022. 592 p.

8. James R. K. Crisis intervention. Handbook of clinical psychology: Applications and methods. American Psychological Association. 2016. P. 387-407.

9. Thompson R. Crisis Intervention and Crisis Management: Strategies That Work in Schools and Communities. New York. 2004. 320 p.

10. Yatsenko T., Halushko L., Ivashkevych E., Kulakova L. Dialogue in In-Depth Cognition of the Subjects Psyche: Functioning of Pragmatic Referent Statements. Psycholinguistics. 2022. 31(1). R. 187-232.